

Hindsted Herred.

Sognene: Als, Skelum, Visborg, Vive, Hadsund, Rostrup, Ove, Valsgaard, Astrup, Store-Arden, Rold, Vebbestrup, Øls, Hørby, Døstrup.

1610

1648

Hindsted Herred, det sydøstligste i Amtet, grænser mod N. til Fleskum og Hellum, mod V. til Hornum, Aars og Gislum Herreder, mod SV. til Randers Amt, mod S. til Mariager Fjord, der skiller det fra Randers Amt (Onsild og Gerlev Hrd.), og mod Ø. til Kattegat. Dets største Udstrækning fra V. til Ø. er omtr. 36 km, fra N. til S. 23 km. Det hører til Mariager Fjords Bækken og er mod V. højtliggende (Rold Bavnehøj, 114 m); mod S. og SØ. falder Landet temmelig brat

af til Fjorden (her ligger Tyrkenshøje, 54 m); mod Ø. skraaner det jævnt ned til de lave Egne ved Kattegat. Mod Ø. er Jorderne ret frugtbare, ellers til Dels skarpsandede med Hedestrækninger. Gennem de vestlige Bakker løber *Villestrup Aa* mod S. ud i Fjorden. En Del Skov findes, navnlig mod NV. (en Del af Buderupholm Skovdistrikt, se p. 653) og mod Ø. (i alt var der 1919 5568 ha). Med Hensyn til Frugtbarheden hører det til de mellemgode Herreder (ved Matr. gennemsnitlig $30\frac{1}{4}$ Td. Ld. paa 1 Td. Hrtk.). Det samlede Areal udgør 44,555 ha (c. 446 km²), deraf Vandareal 281 ha. Ager og Engs Hartk. samt det halverede Skovskuldshrtk. udgjorde $\frac{1}{1}$ 1905 2575 Td. Folketallet var $\frac{1}{2}$ 1921 18,859 (1801: 5806, 1850: 8554, 1901: 15,066). I gejstlig Henseende udgør Herredet med Hellum Hrd. eet Provsti, Hindsted og Hellum Hrdr.s Provsti af Aalborg Stift.

Hindsted Hrd., i Vald. Jrdb. kaldet *Hethenstathæthereth*, hørte i Middelalderen til Himmersyssel, fra 1660 til Aalborghus Amt; se videre p. 487. Ved kgl. Anordn. af $\frac{15}{11}$ 1922 forlagdes Hrd. fra Viborg til Aalborg Stift.

Under den store Landsenkning i den ældre Stenalder dækkede Havet Hrd.'s østligste, lave Strækninger (nuv. Als S. og Østsiden af Skelum S.), ligesom Vandet langs Mariager Fjords Nordside bredte sig lidt længere ind. Den datidige Kystlinie er stedvis markeret af ældre Stenalderes Køkkenmøddinger (Skaldynger), navnlig langs Mariager Fjord; blandt de ikke faa, som kendes, er vistnok den længste her i Landet. Vilkaarene for den ældre Stenalderes Fisker- og Jægerbefolkning har i denne Egn øjensynlig været meget gunstige. Under den yngre Stenalder bredte Bebyggelsen sig ind efter; den er repræsenteret ved en Del store Stengrave (Jættestuer, Dysser o. a., i alt c. 30), i øvrigt ved Oldsagfund og Gravhøje. Hovedmængden af de c. 1000 Høje, som kendes i Hrd., tilhører dog formentlig Bronzealderen. Især har de deres Plads paa Højdepartierne; talrigst optræder de i Sognene Astrup, Vive, Ove, Rostrup, Valsgaard og Hørby, medens Sognene Arden, Rold og Vebstrup indeholder færre. Fra Jernalderen foreligger en Del Fund mest under Markilade.

Litt.: Indberetn. til Nationalmus. om antikv. Undersøgelser i H. Hrd., af K. Bahnson, 1887-88 (Manuskri.).

Als Sogn, det største i Herredet, begrænses mod Ø. af Kattegat og mod S. af Mariager Fjord og omgives ellers af Visborg og Skelum Sogne, fra hvilke det skilles ved Præstebæk, samt Hellum Hrd. (Solbjerg S.), hvorfra det delvis skilles ved Haslevgaard Aa, der løber gennem Sognet til Kattegat, og Fleskum Hrd. (Møv S.). Kirken ligger c. 22 km NØ. for Mariager og c. 39 km SØ. for Aalborg. De lavtliggende, jævne Jorder (ved Als dog nogle Bakker, der er et yndet Udflugtssted om Sommeren) er overvejende sandede med Sand og Grus i Underlag og med en Del Hede og Flyvesand; dog er de i den sydl. Del muldsandede og, hvad Als Bys Jorder angaar, lerblandede. Ved Aerne og ud mod Mariager Fjord en Del Eng (Maden og den nu udtørrede Store-Flaskesø). En Del Skov (Tofte Sk., Als Sk., Bøndersk. (1688 Bønderschouf), Ø.-Lovnkær). Til Sognet hører Øen *Pletten* (6,5 ha) og 3 mindre, ubenævnte Øer (i alt 5,2 ha), alle beliggende i Mariager Fjord.

Befolkning i 1921: 2289 (1801: 1116, 1850: 1622, 1901: 2074), boende i 538 Gde og Hse. Det saml. Hartk. (1905): 431 Td.; 111 Gde med 338 og 224 Hse med 50, forsk. Lodder med 43 Td. Hartk., samt 102 jordløse Hse. Ejds. (1920): 5361, deraf Jordv.: 3117. Areal: 6831 ha, hvoraf (1919) besaaet med Hvede 6 ha, Rug 320, Byg 227, Havre 479, Blands. til Modenhed 389, Kartofler 170, Foderroer 317; Brak udgjorde 137 ha, Grønfoeder og Græsning 3463, Haver o. l. 43, Tørvemoser 70, Skov 846, Heder og Lyngbakker 207, Klitarealer og Stenmarker 24, Vandar. 18. Kreaturhold (1922): 820 Heste, 3160 Stk. Hornkv. (deraf 1657 Køer), 34 Geder, 959 Faar, 2014 Svin (1914: 2384).

I Sognet Byen *Als* (1252 Alnes) — 1921: 115 Gde og Hse og 446 Indb. (1911: 400 med bl. a. flg. Erhverv: Fiskeri 39, Landbrug 125, Haandv. og Ind. 127, Handel o. l. 31, Transport 17) — med Kirke, Præstegd., Skole, Forsamlingshus (opf. 1885), Als S.s Spare- og Laanekasse (opr. 1882; $\frac{21}{100}$ 1922 var Indsk. 1,151,986, Reserver 67,773 Kr.), Afholdshjem (med Forsamlings- sal), Afholdsgæstgiver- gaard (den tidl. Kro, nu Badehotel, med Forsamlings- sal), 2 Kbmdshdlr., Brugs- foren., Ml., Elektricitetsværk (privat, anl. 1915), Vandværk, Andelsmejeri (Ravnborg; opr. 1888, ombygg. 1908), Cementmurstensfabr. og Post- eksp.; *Helberskov* (1390 Ellwerskow; 1559 Hølberg- skouff) med Skole, Kbmds- hdl. og Cementmurstensfabr.; *Odde* (1611 Aadgaardt) med Kbmdshdl.; *Buddum* (1611 Bodum) med Kbmdshdl.; *Fruerlund* (1611 Fruerlund); *Hurup* (Øster-, Nørre- og Sønder-H.; 1421 Hurup) med Filialkirke, Skole, Forsam- lingshus (opf. 1895), Afholdsh- hjem (med Forsamlings- sal), Hurup og Omegns Spare- og Laanekasse (opr. 1914; $\frac{21}{100}$ 1922: Indsk. 412,187, Reserver 11,902 Kr.), Ml., Brugsforen., 2 Kbmdshdlr., Andelsmejeri (Søvang; opr. 1893), Fiskeeksport, Ud- skibningssted (Udskibning med Pramme), Toldkontrolst. og Posteksp.; i Hurup var $\frac{1}{100}$ 1924 35 Fiskere, der ejede 30 Fartøjer (deraf 8 Motorf.) til Værdi 25,000 Kr. og Redskaber for 64,000 Kr.; Værdien af Fangsten (navnlig Torsk) udgjorde 1923 145,000 Kr.; *Tofte* (1611 Toft) med Skovfogedbl. Saml. af Gde og Hse: *Sellegade* (1415 Selytoft; 1611 Søllegaardt), *Hedegde* (1538 Hiegaard), *Kragelund* (1664 Kragelund), *Haslevgade* (1478 Haslegard; 16. Aarh. Halsszegard) med Skole (opf. 1913), *Halvrebene*, *Sellegaards Hede*, *Helberskov Udflyttere*, *Als Enge*, *-Hede*, *V.- og Ø.-Fruerlund Mark*, *V.-Hurup* (Tueene), *Langerim* (1688 Lang Rendhuus), *Vejhuse*. *Alsodde*, Udskibningssted (Broen, med 1,8 m Vand, tilhører Told- væsenet), Lodsst. (Mariager Fjords Lodseri) og Fyr (rødt, fast Fyr paa 7 m høj Pæl, oprettet 1894, Synsvide 5 Sømil); i Alsodde var $\frac{1}{100}$ 1924 8 Fiskere, der ejede 10 Fartøjer (deraf 3 Motorf.) til Værdi 15,000 Kr. og Redskaber for 7500 Kr., Værdien af Fangsten (mest Aal) udgjorde 1923 35,000 Kr. — Gaarde: *Poulsens Eje*: 13,3 Td. H., Ejds. 110, Jordv. 93; c. 271 ha, deraf Eng og Græsningsjorder

110, Skov 28, Klit og Lyngjorder 83, Resten Ager. *Bønderskov* (1664 Bundtschouff; 1688 Bønderschouff), *Løkkegd.*, *Hvirvelkærgd.*, *Vibæk*.

Als S., en egen Sognekommune, har Tingsted i Hadsund*) og hører under Retskr. Hellum-Hindsted Hrdr. (Terndrup), Politikr. Mariager Kbst. m. m. (Hadsund), Aalborg Amtstuedistr., Hellum-Hindsted Lægekr., Hellum og Hindsted Hrdr.s Skattekr., Hindsted Hrd.s Vurderingskr., Amtets 3. Folketingskr., 4. Forligskr. og 5. Udskrivningskr. 407. Lægd. Kirkerne er selvejende.

Kirken, beliggende paa en høj Banke ved Havet, bestaar af Skib og Kor med Apsis, Taarn mod V. og Vaabenhus mod S. Skib og Kor med Apsis er fra senromansk Tid af Munkesten. Paa Nordsiden dobbelt Tandsnitgesims. Sydsiden er restaur. vistnok 1798 samtidig med Taarnets Sydside. Syddøren og et Par oprindelige Vinduer er bevarede (Norddøren tilmuret). I den senere Middelalder er Skib og Kor blevet overhvalvede, og ved samme Tid er Taarn og Vaabenhus tilbygget; det hvælvede Taarnrum har Rundbue ind til Skibet. Ny Altertavle med to Malerier (Jairi Datters Opstandelse og en Kopi af Billedet i Johanneskirken i Kbh.). Romansk Granitfont med Rebsnoning og to Menneskehoveder paa Kummen. Prædikestol fra 17. Aarh. I Koret Epitafium over Præsterne Morten Madsen Hvass, † 1623, Christen Pedersen Thising, † 1640, og deres Hustru Anne Christensdatter, samt Mads Mortensen Hvass, † 1674, og hans Hustru Maren Christensdatter Knabe. I Taarnet Ligsten over ovenn. Præster. Ved Opgangen til Koret Ligsten over Præsten Niels Johansen Kall, † 1702, og Hustru.

Hurup Filialkirke er opf. 1899 (indviet ¹⁰/₁₀₀ 1900) i Korsform af røde Mursten med et lille Taarn efter Tegn. af Arkt. A. Wiinholt; i Vestgavlen en stor Vinduesrose; Altertavlen (Disciplene paa Vejen til Emaus) er malet af A. Dorph; ejendommelig Alterdug med oldkirkelige Nadversymboler; smuk syvarmet Lysestage og i Taarnet en smuk Lysekrone. Døbefont af Træ. Paa Kirkegaarden et Ligkapel med Klokketaarn.

Haslevgaard, der 1683 siges at være en gl. adelig Sædegd., er maaske det „Hosløff“, hvortil en Adelsmand Joh. Pallesen skrev sig 1374. 1478 og 1484 kaldes den Haslevgaard. 1565 blev den af Kronen skødet til Hr. Jørg. Lykke til Overgaard, hvis Sønnens Datter Fru Christence Lykke til Overgd. 1660 ejede den og da undte sin „Søster“ Jfr. Agathe Brockenhuus H. for Livstid. Fru Christences Mand General Fr. v. Arenstorff fik 1676 Bevill. paa at gøre den med Mølle og Skov (15¹/₂ Td. H.) til en Ladegd. under Overgd. og underlægge H. et Stykke Eng (13 Td. H.), kaldet „Lovenkær“. Han tillagde den Als Kirke og komplet Gods, men Sædegaardsfrihed blev den 1683 nægtet. 1710 laa den endnu under Overgd. og havde 30 Td. H., hvoraf 6 var Sk. og Mlsk., men A. von Arenstorff († 1764) lod den omdanne til Bøndergaarde, og 1778 var den delt i 3 lige store Gaarde og en Mølle og laa under Havnø. I Begyndelsen af forrige Aarhundrede ejedes 1 af Gaardene af Sandflugts- og Overkrigskomm. Lars Lassen, † 1843, af hvis Opbudso den 1821 købtes paa Aukt. af J. Kjeldsen for 3600 Rbd. Sølv, men 1827 gik den for 1180 Rbd. Sølv over til Prokurator Manderup Due, † 1837, hvorefter hans Enke s. A. afhændede den til Jagtjunker H. H. de Lichtenberg (senere til Stamhuset Bidstrup), der allerede fra 1831 ejede H. Mølle. Haslevgd.s Mølle er nu udstykket i 10 Husmandslodder. (Saml. t. J. Hist. 2. R. I p. 511). — I en Sandbakke ved Haslevgd. er i Beg. af dette Aarh. fundet Rester af et middelalderligt Teglværk.

Hedegaard tilhørte iordum Vor Frue Kloster i Aalborg, der 1509 afhændede den til Kronen, som 1565 skødede den til Hr. Jørgen Lykke. — Henrik Kirt skrev sig 1404 til *Lykkegaard*. — 1512 nævnes i Sognet „Stigstued“, og 1484 og 1499 „Tordrup“; 1469 nævnes „Tue“.

Poulsens Eje er samlet af Justitsrd. P. Poulsen c. 1890. Han solgte den (24 Td. H.) til L. Svanholm, fra hvem den 1897 gik over til Sønnen Fr. S., som 1910 solgte den for 110,000 Kr. til Ejendomskommissionærene Langberg og Beck i Randers, som s. A. afhændede den for 120,000 Kr. til Forv. Nielsen fra Børglum. Aaret efter købte Jens Rasmussen den for 125,000 Kr. 1913 blev den af Olsen solgt til Brødr. L. og K. Rønne; nu ejes den af L. Rønne. En Del af Ejendommen er udstykket.

Ved Hurup anlagde Sør. Testrup til Viffertsholm en lille Havn og et Fiskerleje, som Kongen ¹⁷/₁₂ 1784 gav visse Privilegier.

Tofte Skov, under Lindenberg Gods, c. 600 ha, bestaar mest af Birk og Naaletræ, men der findes ogsaa en Del Bøg og El; Skoven er helt indhegnet med et over 20 km

*) ved Bkg. af ¹⁰/₁₀₀ 1923 henlagt under Bitingsstedet i Hadsund.

langt Hegn og er en af de største private Dyrehaver i det nordl. Europa, idet den har en Bestand paa c. 600 Raadyr og Krondyr. I Skoven findes foruden Skoviogedbl. og 6 Huse til Skovarb. en Forpagtergd. og et lille Jagthus, hvorfra der aabner sig et malerisk Rundskue.

Sognet, der i den ældre Stenalder har været under Vand undtagen det lange Højdrag ud mod Havet med Als By og et mindre Parti ved Helberskov, og ogsaa senere delvis har været oversvømmet, har i den nyere Tid lidt af Sandflugt; i Slutn. af 16. eller Beg. af 17. Aarh. blev saaledes i den nordl. Del Byen *Kragelund* ødelagt af Sand (se Saml. t. j. Hist. 2. R. IV p. 367). Der har i sin Tid ved Strandkanten været Saltkogerier; saaledes har Viborgbispnen i hvert Fald i Slutn. af 15. Aarh. haft en Saltkedel her. Om en Saltkedel ved Haslevgd., se Nyt hist. Tidsskr. V p. 242.

Jordfaste Oldtidsmindesmærker kendes ikke i dette Sogn, som i den ældre Stenalder næsten helt var dækket af Havet og ogsaa længere ned i Tiden delvis har været oversvømmet (jfr. ovfr.). Først ret sildig er Egnen da bleven bebygget.

Litt.: Saml. t. j. Hist. 2. R. IV p. 365 flg.

Skelum Sogn (S.-Visborg Km.) omgives af Annekset Visborg, hvorfra det delvis skilles ved Korup Aa, Als Sogn og Hellum Hrd. (Solbjærg S.), fra hvilket det delvis skilles ved Præstebæk og Vornbæk. Kirken ligger c. 17 km NØ. for Mariager og c. 35 km SØ. for Aalborg. De i Midten noget højliggende Jorder er dels dybtmuldede med Lerblanding, dels muldsandede, mod S. og navnlig mod Ø. lavtliggende og jævne, kæragtige med Elle-skove og Krat (Nørkær Skov og Skelum Kærhave) samt Ænge. Gennem Sognet gaar Aalborg-Hadsund Banen.

Befolkning i 1921: 1859 (1801: 497, 1850: 949, 1901: 1413), boende i 392 Gde og Hse. Det saml. Hartk. (1905): 261 Td.; 81 Gde med 221 og 203 Hse med 40 Td. Hartk., samt 25 jordløse Hse. Ejds. (1920): 3833, deraf Jordv.: 1918. Areal: 2628 ha, hvoraf (1919) besaaet med Hvede 11 ha, Rug 140, Byg 134, Havre 252, Blands. til Mødenhed 282, Kartofler 88, Foderroer 186; Brak udgjorde 35 ha, Grønfoder og Græsning 1300, Haver o. l. 41, Tørvemoser 29, Skov 39, Heder og Lyngbakker 12, Vandar. 6. Kreaturhold (1922): 586 Heste, 2160 Stk. Hornkv. (deraf 1142 Køer), 27 Geder, 641 Faar, 1706 Svin (1914: 1789).

I Sognet Byerne: *Skelum* (almindelig skrevet Skelund, men paa Stedet udtalt Skelum; 1505 Skellum) — $\frac{1}{2}$ 1921: 91 Gde og Hse og 500 Indb. — med Kirke, Præstegd., Skole (opf. 1914), Skelum Sogns Spare- og Laanekasse (opr. 1870; $\frac{1}{2}$ 1922 var Indsk. 477,606, Reserver 40,502 Kr.), 4 Kbmshdlr. m. m., Afholdskro, Ml., Maskinværksted, Savværk, Vandværk, Andelsmejeri (Vestervang; opr. 1888), Jærnbane- og Posteksp.; *Veddum* (1611 Wedum) med Skole (opf. 1919), Forsamlingshus (opf. 1884), Afholdshotel, 2 Kbmshdlr., Brugsforen., Ml., Andelsmejeri (opr. 1915), Vandværk, Jærnbane- og Posteksp. Saml. af Gde og Hse: *Veddumhøjt* (1664 Hyldt schou), *-Have*, *-Vorn*, *Vankær*, *Tornskær*, *Brohuse*, *Mollesiggde*. — Gaarde: *Nørkær*, *Sandagergd.*, *Frederiksgave*, *Vestergd.*, *Rønholt*.

Skelum S., een Sognekommune med Annekset, har Tingsted i Hadsund^{*)} og hører under Retskr. Hellum-Hindsted Hrdr. (Terndrup), Politikr. Mariager Kbst. m. m. (Hadsund), Aalborg Amtstuedistr., Hellum-Hindsted Lægekr., Hellum og Hind-

^{*)} Ved Bkg. af $\frac{1}{2}$ 1923 henlagt under Bitingstedet i Hadsund.